

مقایسه و مقارنه زندگی و شخصیت امامان شیعه علیهم‌السلام

با زندگی و شخصیت حضرت عیسی علیه‌السلام در روایات

غلامرضا اکرمی / دانشجوی دکتری دانشگاه مازندران / akrami1392@gmail.com

سیدکاظم طباطبایی / استاد دانشگاه فردوسی مشهد / tabatabaei@um.ac.ir

تاریخ وصول: ۱۳۹۶/۱۱/۰۵ / تاریخ تصویب نهایی: ۱۳۹۷/۰۳/۱۷

چکیده

احادیث فراوانی در منابع روایی شیعه در مورد زندگی و آموزه‌های حضرت عیسی علیه‌السلام وجود دارد. بخش چشم‌گیری از این احادیث، به مقارنه شخصیت امامان شیعه با زندگی و شخصیت حضرت عیسی علیه‌السلام می‌پردازد. این مقایسه، گاه هم‌چون مقایسه اوصیای حضرت محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم با اوصیای حضرت عیسی جنبه کلی و گاه مانند مقایسه شخصیت امام حسین علیه‌السلام با شخصیت حضرت عیسی علیه‌السلام جنبه موردی دارد. این احادیث از یک سو، نگاه مؤمنانه امامان شیعه به حضرت عیسی و آموزه‌های او را نشان می‌دهد و از سوی دیگر، تصریح می‌کند که حضرت عیسی به لحاظ روحی از ازل، مؤمن به ولایت امامان شیعه بوده است. این مقارنه تا آن‌جاست که خواننده از یک سو، احساس می‌کند حضرت عیسی علیه‌السلام امامی از امامان شیعه بوده است و از دیگر سو، احساس می‌کند که ائمه هر یک خود به تنهایی مسیحایی مستقل بوده‌اند. بررسی این احادیث، ما را در شناخت بهتر زندگی و شخصیت حضرت عیسی علیه‌السلام و هم‌چنین زندگی و شخصیت ائمه یاری می‌کند و زمینه‌ای مناسب برای تقریب اسلام و مسیحیت فراهم می‌آورد و این حقیقت را فرایاد می‌آورد که انبیا و اولیا، برادران معنوی بودند و با یکدیگر سر ستیز نداشتند؛ پس مؤمنان با آنان نیز باید برادرانه تعامل کنند.

کلیدواژه‌ها: حضرت عیسی علیه‌السلام، امامان شیعه علیهم‌السلام، روایات، مقایسه، گفت‌وگو.

مقدمه

در متون روایی شیعه، علاوه بر این‌که احادیث فراوانی در مورد زندگی، حالات و آموزه‌های حضرت عیسی علیه السلام وجود دارد، حجم زیادی از احادیث نیز دیده می‌شود که در آن به مقایسه و مقارنه زندگی و شخصیت حضرت عیسی علیه السلام با زندگی و شخصیت ائمه پرداخته‌اند. این نشان‌دهنده جایگاه برجسته حضرت عیسی علیه السلام در منظومه فکری و معرفتی شیعه است. این احادیث، نگاه هم‌دلانه شیعه به حضرت عیسی علیه السلام را کاملاً هویدا می‌کند، گو این‌که از منظر شیعه، حضرت عیسی علیه السلام صرفاً یک پیامبر نیست؛ بلکه امامی از امامان شیعه است. زندگی، شخصیت و آموزه‌های حضرت عیسی علیه السلام، زندگی، شخصیت و تعالیم امامان را به ذهن متبادر می‌کند و هم‌چنین زندگی و شخصیت ائمه، زندگی و شخصیت حضرت عیسی علیه السلام را در ذهن و اندیشه فرد مسیحی تداعی می‌کند، گو این‌که شخصیت و منش ایشان در شخصیت و منش امامان شیعه تکثیر و تکرار شده است. هشام بن حکم شخصیت امام صادق علیه السلام را برای بُریهه (روحانی و عالم مسیحی) وصف می‌کند و می‌گوید: «آن بزرگوار، معصوم، منصف، بردبار، عالم، شجاع، حافظ، دین‌دار، برپادارنده واجبات، از نسل انبیا، عالم به خدا و صاحب فتوا در هر امری است.» بُریهه می‌گوید:

تمام این صفات و مشخصات، صفات و مشخصات مسیح است جز این‌که او

مسیح نیست. (ابن بابویه، ۱۳۹۰، ص ۴۴۵)

درباره موضوع مقارنه و مقایسه شخصیت و زندگی ائمه علیهم السلام با زندگی و شخصیت حضرت عیسی علیه السلام کم‌تر بحث و بررسی شده است. در کتاب «مسیحیون و شیعه» اثر محمد سعید الطریحی، به صورت پراکنده به این موضوع اشاره شده است. هم‌چنین در مقاله «همانندی‌های حضرت عیسی علیه السلام و حضرت علی علیه السلام در سنت اسلامی»، نوشته سروش قنبری و هم‌کاران، این موضوع به صورت جزئی بررسی گردیده است.

در مقاله حاضر، به بررسی، طبقه‌بندی و تأمل در این گروه از احادیث می‌پردازیم که به مقایسه و مقارنه زندگی و شخصیت امامان شیعه علیهم‌السلام با زندگی و شخصیت حضرت عیسی علیه‌السلام پرداخته‌اند.^۱ توجه به حجم زیاد احادیث منقول درباره حضرت عیسی علیه‌السلام در روایات شیعه و هم‌چنین مقایسه‌ها و مقارنه‌های مذکور که نشان‌دهنده جایگاه برجسته حضرت عیسی علیه‌السلام و محبوبیت او در نزد شیعه است، ما را در شناخت بهتر حضرت عیسی علیه‌السلام و هم‌چنین شناخت دقیق‌تر ائمه یاری می‌کند و با صرف‌نظر از برخی تفاوت‌ها و تأکید بر شباهت‌ها می‌تواند بستر و زمینه‌ای برای گفت‌وگو، تفاهم و تقریب اسلام با مسیحیت فراهم کند.

مقایسه کلی و عمومی ائمه علیهم‌السلام با حضرت عیسی علیه‌السلام

۱. مقایسه اوصیای حضرت محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم با اوصیای حضرت عیسی علیه‌السلام

امام باقر علیه‌السلام اشاره می‌کند که اوصیای حضرت محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و امام علی علیه‌السلام بر سنت اوصیای حضرت عیسی بودند و از آن‌جا که اوصیای حضرت عیسی دوازده تن بودند، اوصیای محمد نیز دوازده تن هستند. (ابن بابویه، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۴۱۸)

برخی از احادیث، امام علی علیه‌السلام، وصی پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را با شمعون وصی حضرت عیسی علیه‌السلام، قرینه قرار داده‌اند. پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم خطاب به امام علی علیه‌السلام فرمودند:

تو نسبت به من، به منزله هبة‌الله نسبت به آدم و ... و شمعون نسبت به حضرت عیسی علیه‌السلام هستی با این تفاوت که بعد از من پیامبری نیست.

(ابن بابویه، ۱۳۸۹، ص ۸۳)

---

۱. گفتنی است همه متون و احادیثی که در این مقاله به آن‌ها استناد شده، به لحاظ صحت و اعتبار، در یک مرتبه و درجه قرار ندارند. از این‌رو، ممکن است برخی از این احادیث ضعیف یا دارای مضمون غالبانه باشند. بررسی سندی و دلالتی این احادیث، خود مجال و مقال دیگری را می‌طلبد.

برخی از روایات، از دیدار معجزه‌آسای حضرت علی علیه السلام، وصی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله، با برخی از اوصیا، حواریون و منتسبان به حضرت عیسی علیه السلام از جمله شمعون الصفا سخن به میان آورده‌اند. (صفار، ۱۳۹۲، ج ۲، ص ۵۷-۵۸)

۲. ائمه شیعه و انجیل

امامان شیعه برای انجیل، شأن و منزلت خاصی قائل بودند، به گونه‌ای که در دعاها و مناجات‌های خود، به حضرت عیسی علیه السلام و انجیل توسل می‌جستند و خدا را به کتاب‌های آسمانی از جمله انجیل سوگند داده، خواسته‌های خود را از خداوند طلب می‌کردند. (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۲، ص ۵۱۸-۵۱۹)

بسیاری از روایات، حاکی است که ائمه، به محتوای انجیل علم و اشراف داشتند و خود را وارث انجیل و عالم به آن می‌دانستند و در گفت‌وگوها و مناظرات خود با بزرگان مسیحی به آن استناد می‌کردند و اگر جایی لازم می‌شد، بر اساس انجیل به قضاوت پرداخته، حکم صادر می‌کردند. امام صادق علیه السلام فرمود:

.... علم تورات، انجیل، زبور و الواح در نزد ماست.... (همان، ج ۱، ص ۴۶۲)

امام علی علیه السلام در حدیثی، بعد از سوگند به خالق هستی اظهار می‌کنند که حضرتش از اهل تورات به تورات و از اهل انجیل به انجیل عالم‌تر است و می‌تواند بر مبنای انجیل برای مسیحیان حکم کند. (کوفی، ۱۳۹۱، ص ۵۱؛ صفار، ۱۳۹۲، ج ۱، ص ۲۸۳؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۲۶، ص ۱۸۳)

۳. امامان شیعه وارثان حضرت عیسی علیه السلام

روایات شیعه، گویای این است که ائمه، وارثان آموزه‌ها، فضایل و حکمت همه پیامبران از جمله حضرت عیسی علیه السلام هستند. امام رضا علیه السلام در نامه‌ای به عبدالله بن جندب به همین موضوع اشاره می‌کنند و می‌فرمایند:

ما وارثان پیامبران اولوالعزم از جمله حضرت عیسی علیه السلام هستیم. (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۴۵۹-۴۶۰)

امام صادق علیه السلام نیز در حدیثی، به برتری پیامبران اولوالعزم نسبت به دیگر پیامبران اشاره فرموده، خاطر نشان می‌کند که ائمه، وارثان آنان هستند و در علم از آنان برترند؛ زیرا علم و معرفت پیامبر اسلام را نیز به آنان تعلیم داده‌اند. (صفار، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۴۷۹)

حضرت عیسی از نظر شیعه، تنها یک پیامبر اولوالعزم نیست؛ بلکه افزون بر آن، دارای گوهر امامت و جوهر ولایت نیز هست. (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۳۶۰-۳۶۳)

۴. مقایسه امامت ائمه خردسال با نبوت حضرت عیسی علیه السلام در خردسالی

برخی از ائمه شیعه هم‌چون امام جواد علیه السلام و امام هادی علیه السلام، در خردسالی عهده‌دار منصب امامت شدند و این امر، برای شیعیان کمی عجیب جلوه می‌کرد و مخالفان نیز به این امر خرده می‌گرفتند. امامان علیهم السلام برای حیرت‌زدایی از پیروان خود و رد نقد مخالفان، به نبوت حضرت عیسی علیه السلام در کودکی استناد نموده، بر آن مبنای، به صحت امامت ائمه خردسال استدلال می‌کردند. هنگامی که امام رضا علیه السلام، فرزند خردسالش، امام جواد علیه السلام را که سه‌ساله بود، به عنوان امام بعد از خود به صفوان بن یحیی معرفی می‌فرماید، با شگفتی و ناباوری او روبه‌رو می‌شود. امام برای رفع این حیرت، تصریح می‌کند که خردسالی، خللی در امامت او ایجاد نمی‌کند، همان‌طور که حضرت عیسی علیه السلام در سه سالگی حجت خدا بود. (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۲، ص ۸۵-۸۷)

۵. روح‌القدس؛ حضرت عیسی علیه السلام و ائمه شیعه علیهم السلام

بنابر روایات شیعه، همه پیامبران الهی به ویژه حضرت عیسی علیه السلام، مؤید به روح‌القدس (جبرئیل یا حقیقتی الهی) بوده‌اند. همراهی روح‌القدس با حضرت عیسی علیه السلام، در تمام طول حیاتش استمرار داشته است. مطابق همین روایات، روح‌القدس بعد از رحلت پیامبر

اسلام ﷺ به امام علی علیه السلام و دیگر ائمه منتقل شد^۱ و امامان شیعه نیز مانند حضرت عیسی علیه السلام، همواره مؤید، همراه و هم‌سخن با روح‌القدس بوده‌اند. (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۵۶۰؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۸، ص ۲۵۴؛ همان، ج ۲۳، ص ۱۹)

۶. کرامات ائمه علیهم السلام و معجزات حضرت عیسی علیه السلام

برخی روایات، کرامات ائمه را با معجزات حضرت عیسی علیه السلام مقایسه و مقارنه کرده‌اند. هاشم بن زید وقتی دید علی بن محمد صاحب‌العسکر (امام هادی علیه السلام) نابینا را شفا می‌دهد و از گل پرنده می‌سازد و در آن می‌دمد و پرواز می‌کند، به ایشان عرض کرد: «بین تو و عیسی علیه السلام فرقی نیست» و امام فرمود: «من از او هستم و او از من است». (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴، ص ۵۸)

معجزات امامان شیعه در مواردی، معجزات حضرت عیسی را به ذهن مردم تداعی می‌کرد. امام کاظم علیه السلام گاو مرده بیوه‌زنی را که مایه امرار معاش او و فرزندان خردسالش بود، به اذن خدا زنده می‌کنند و آن زن با دیدن این کرامت می‌گوید: «به پروردگار کعبه که تو عیسی بن مریم هستی». (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۲، ص ۴۷۷)

۷. اعتقاد نداشتن به حضرت عیسی علیه السلام و ائمه علیهم السلام مانع برای استجاب دعا

از امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام سؤال شد: «چگونه دعای برخی از افراد علی‌رغم اجتهاد و خشوع مقبول نمی‌افتد؟» امام آن را ناشی از عدم اعتقاد به ولایت ائمه دانستند و اشاره کردند که دعای مردی از بنی‌اسرائیل بعد از مدت‌ها عبادت و مناجات مستجاب نشد. آن

۱. امام صادق علیه السلام در حدیثی می‌فرماید: «روح‌القدس بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله به امام منتقل می‌شود». منظور از انتقال روح‌القدس از پیامبر به امام در این روایت، انتقال مأموریت و همراهی روح‌القدس با امام است نه حلول و اتحاد آن با امام. (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۵۶۰؛ المازندرانی، ۱۴۲۹، ج ۶، ص ۷۱-۷۳؛ موسوی سبزواری، ۱۴۰۹، ج ۴، ص ۱۸۸)

شخص با مراجعه به حضرت عیسی علیه السلام علت این امر را جويا گردید، خداوند به حضرت عیسی علیه السلام وحی فرمود که این مستجاب نشدن دعا، ناشی از بی‌اعتقادی به حقانیت حضرت عیسی علیه السلام و یا شک در مورد وی است. (مفید، ۱۳۹۶، ص ۲۷)

۸. حضرت عیسی و ایمان به ولایت ائمه علیهم السلام

روایات شیعه گزارش می‌دهد که در ازل و در «عالم ذر»، تمامی انبیا به ویژه پیامبران اولوالعزم از جمله حضرت عیسی علیه السلام همگی مؤمن، مقرر و متعهد به رسالت پیامبر اسلام و ولایت و امامت ائمه بوده‌اند و آنان بسیاری از فضیلت‌های خود را از برکت همین ایمان باطنی به حقیقت محمدیه و حقانیت ولایت اهل‌بیت علیهم السلام کسب کرده‌اند. امام صادق علیه السلام فرمودند:

هرگز پیامبری به نبوت نرسید مگر به سبب شناخت حق ما و تفضیل دادن آن بر دیگران. (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۲، ص ۳۶۰؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۸، ص ۲۸۸؛ همان، ج ۴۰، ص ۴۲)

هم‌چنین ایشان خطاب به مفضل می‌فرماید:

... ای مفضل! آدم علیه السلام سزاوار آن نشد که خداوند او را به دست خود بیافریند و بر او از روح خود بدمد مگر به خاطر ولایت علی علیه السلام و عیسی بن مریم علیه السلام را آیت و نشانه بر جهانیان ساخت مگر به خاطر خضوع وی نسبت علی علیه السلام. (مفید، ۱۴۰۲، ص ۲۵۰)

بر اساس روایات، که پیامبران برای رفع گرفتاری‌ها و خروج از بحران‌های مختلف، به یکی از امامان شیعه متوسل شده‌اند؛ آدم علیه السلام برای توبه، نوح علیه السلام برای نجات از طوفان، ابراهیم علیه السلام برای نجات از آتش نمرود، یوسف علیه السلام برای نجات از چاه، یونس علیه السلام برای رهایی از شکم ماهی، زکریا علیه السلام برای صاحب فرزند شدن و ...، به ائمه علیهم السلام توسل جسته و از این طریق، از درگاه خداوند درخواست کرده‌اند. در این میان، حضرت عیسی علیه السلام

هنگامی که یهودیان قصد جان او را کردند، با توسل به ائمه علیهم‌السلام به درگاه خدا دعا کرد و خداوند او را از قتل رها کرد و به نزد خود بالا برد. (مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۱۶، ص ۳۶۶؛ همان، ج ۱۱، ص ۱۷۴؛ همان، ج ۴۴، ص ۲۲۳؛ همان، ج ۱۴، ص ۴۰۲؛ همان، ج ۲۶، ص ۳۲۵)

امام رضا علیه‌السلام به جاثلیق (عالم مسیحی) فرمودند:

آیا می‌دانستی که عیسی علیه‌السلام نوشته‌ای داشت که در آن نام پنج تن (اهلبیت) نوشته شده بود که به گردنش آویزان می‌کرد و خدا را به آن قسم می‌داد و هرگاه اراده می‌کرد تا به مشرق و مغرب برود، آن نوشته او را حمل می‌کرد و زمین زیر پایش پیچیده می‌شد و تنها در آن لحظه از مشرق به مغرب می‌رفت؟ (مفید، ۱۴۰۲، ص ۲۵۰)

امام باقر علیه‌السلام وجه تسمیه پیامبران اولوالعزم از جمله حضرت عیسی علیه‌السلام را به این عنوان عهد و اقراری می‌دانست بر حقانیت پیامبر اسلام و اوصیای بعد از او که از ایشان گرفته شده بود. (صفار، ۱۳۹۲، ج ۱، ص ۱۶۰؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۱، ص ۳۵)

هم‌چنین در مناجات‌ها و دعاها منقول از امامان شیعه نیز متقابلاً سوگند به حق حضرت عیسی علیه‌السلام و انجیل نیز دیده می‌شود. این نشان‌دهنده نهایت ادب و احترام امامان نسبت به انبیای الهی است. در حدیثی با مضمون دعایی از امام صادق علیه‌السلام آمده است:

به حق محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم پیامبر و رسالت ... و به حق عیسی کلمه و روح و به حق صحف ابراهیم علیه‌السلام، تورات موسی علیه‌السلام و انجیل عیسی علیه‌السلام از تو مسئلت داریم ...! (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۴، ص ۵۱۸)

مقایسه جزئی و موردی ائمه علیهم‌السلام با حضرت عیسی علیه‌السلام

۱. مقایسه امام علی علیه‌السلام با حضرت حضرت عیسی علیه‌السلام

در روایات شیعه به شیوه‌های مختلف، زندگی و شخصیت حضرت علی علیه‌السلام را با زندگی و شخصیت حضرت عیسی علیه‌السلام مقایسه کرده‌اند. در برخی احادیث، هر یک از ائمه علیهم‌السلام

نمادی از انبیای بنی اسرائیل معرفی شده‌اند و در این میان امام علی علیه السلام شبیه حضرت عیسی علیه السلام معرفی گردیده‌اند. (کوفی، ۱۳۹۱، ص ۴۵۱؛ قنبری و هم‌کاران، ۱۳۹۴، ص ۷۶ به نقل از ابن بابویه، ۱۳۶۳، ج ۱، ص ۴۸-۵۰)

روایات، امام علی علیه السلام را بر سنت حضرت عیسی علیه السلام دانسته و خاطر نشان کرده‌اند که نام مبارک علی علیه السلام در انجیل به صورت «هیدرا» و یا «الیا» ثبت شده بود. (صفار، ۱۳۹۲، ج ۱، ص ۲۱۷-۲۱۸؛ ابن بابویه، ۱۳۹۲، ص ۱۳۴)

هم‌چنین برخی روایات، حب و بغض‌های غالبانه مردم نسبت به امام علی علیه السلام را با حب و بغض‌های افراطی بنی اسرائیل در مورد حضرت عیسی علیه السلام، مقایسه کرده‌اند. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۴، ص ۲۱۹؛ الطریحی، ۲۰۱۲، ص ۴۷)

دسته دیگر از روایات، به مقایسه و بیان همانندی‌های امام علی علیه السلام با حضرت عیسی علیه السلام در عبادت، ورع، زهد و ایمان آوردن به خدا با سن کم پرداخته‌اند. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۳۹، ص ۳۵؛ همان، ج ۴۰، ص ۸۸؛ همان، ج ۳۸، ص ۲۳۷؛ ابن ابی‌الحدید، ۱۴۰۴، ج ۹، ص ۶۸)

امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه «الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ» (غافر/ ۷)، امام علی علیه السلام را در کنار پیامبر صلی الله علیه و آله، امام حسن علیه السلام، امام حسین علیه السلام و نوح، ابراهیم، موسی و عیسی علیه السلام از حاملان عرش الهی معرفی می‌کند. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۸، ص ۳۵؛ همان، ج ۱۰۰، ص ۱۲۳)

روایات به مقایسه شهادت امام علی علیه السلام و عروج حضرت عیسی علیه السلام نیز پرداخته‌اند. امام حسن علیه السلام می‌فرماید:

در شب ۲۱ ماه رمضان که شب شهادت علی علیه السلام است، عیسی علیه السلام نیز در همان شب به آسمان عروج کرد و یوشع بن نون نیز در همان شب به قتل رسید. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۳، ص ۳۷۶)

امام صادق علیه السلام فرمودند:

در شب شهادت علی علیه السلام همچون شب عروج عیسی علیه السلام به آسمان، تا صبح هر سنگی را که حرکت می‌دادند، زیر آن خون تازه بود. (همان، ج ۱۳، ص ۳۷۶؛ همان، ج ۶۴، ص ۳۱۶)

بر اساس روایتی، امام علی علیه السلام در حیره وقتی صدای ناقوس دیری به گوشش رسید، با آن هم‌دلی کردند و به تفسیر و تأویل توحیدی، عرفانی و اخلاقی آن آهنگ پرداختند که شگفتی راهب مسیحی را در پی داشت و اظهار کرد که در متون دینی آن‌ها، ظهور شخصی پیش‌گویی شده است که به تفسیر صدای ناقوس می‌پردازد. (ابن بابویه، ۱۳۸۹، ص ۳۹۹)

۲. مقایسه امام حسین علیه السلام با حضرت عیسی علیه السلام

بر پایه روایات شیعه، حضرت عیسی علیه السلام و امام حسین علیه السلام هر دو شش‌ماهه به دنیا آمدند. (کلینی، ۱۳۹۱، ج ۲، ص ۴۲۷-۴۲۸) مطابق روایات، مریم علیها السلام هنگام نزدیک شدن زمان وضع حمل، به کربلا طی الارض کرد و حضرت عیسی علیه السلام را در کربلا به دنیا آورد. (راوندی، ۱۴۰۹، ص ۲۶۴-۲۶۵؛ مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۴، ص ۲۱۲؛ همان، ج ۵۳، ص ۱۲)

بر اساس متون شیعه، تولد حضرت عیسی علیه السلام در روز عاشورا بوده و حضرت عیسی علیه السلام در سفرهایی که داشته است، گذرش به سرزمین کربلا نیز افتاده و در آنجا شهادت امام حسین علیه السلام را برای یارانش پیش‌گویی کرده و قاتلان امام حسین علیه السلام را پیشاپیش لعن و نفرین کرده است. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۴، ص ۲۱۴؛ ابن قولویه، ۱۳۹۳، ص ۱۴۹-۱۵۰؛ ابن بابویه، ۱۳۹۱، ج ۲، ص ۳۲۵-۳۲۸) برخی روایات، گویای این است که ارواح انبیا از جمله انبیای اولوالعزم و به ویژه حضرت عیسی علیه السلام، از زائران قبر امام حسین علیه السلام در کربلا هستند. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۴، ص ۲۱۴)

امام حسین علیه السلام در روایات شیعه، وارث انبیا از جمله وارث عیسی، روح‌الله، معرفی شده است. (ابن قولویه، ۱۳۹۳، ص ۶۲۹)

شیعه به این ترتیب، همواره نام امام حسین علیه السلام و عیسی علیه السلام را در روایات و زیارات در کنار هم می‌بیند و همه این موارد، نشان می‌دهد که شخصیت و قیام امام حسین علیه السلام به شخصیت و حرکت اصلاحی عیسی علیه السلام بسیار نزدیک و شبیه است. (بارا، ۱۳۸۸، ص ۳۶۰)

۳. مقایسه امام مهدی علیه السلام با حضرت عیسی علیه السلام

حضرت عیسی علیه السلام در کنار حضرت مهدی علیه السلام پای ثابت روایات آخرالزمانی شیعه است. به اعتقاد شیعه، حضرت عیسی علیه السلام در آخرالزمان، به همراه ظهور حضرت مهدی علیه السلام، به اذن خدا نزول و ظهور می‌نماید.

بر پایه روایات، نرجس خاتون مادر حضرت مهدی علیه السلام، دارای تباری مسیحی و از نسل شمعون‌الصفاء، حواری حضرت عیسی علیه السلام، بوده است. (الطوسی، ۱۳۸۷، ص ۳۷۴-۳۸۲) روایات شیعه، حاکی از این است که حضرت مهدی علیه السلام، شبیه‌ترین فرد به حضرت عیسی علیه السلام از جهت سیما و زیبایی ظاهر و همچنین خلقیات است. (فیض کاشانی، ۱۳۷۵، ص ۲۹۴-۲۹۵؛ ابن بابویه، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۵۷۳) روایات گویای این است که حضرت مهدی علیه السلام از حیث سیاحت و گشتن در زمین برای هدایت‌گری، از حیث اختلاف مردم در حیات یا ممات او و از جهت غیبت هم‌چون حضرت عیسی علیه السلام است. (طوسی، ۱۳۸۷، ص ۳۲۹؛ ابن بابویه، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۵۶، ۳۰۲ و ۵۲۴)

فرشتگانی که همراه حضرت عیسی علیه السلام در واقعه عروج به سوی خدا بودند، همراه حضرت مهدی علیه السلام نیز هستند و هنگامی که حضرت عیسی علیه السلام و امام مهدی علیه السلام در آخرالزمان ظهور می‌کنند، حضرت عیسی علیه السلام پشت سر آن حضرت نماز می‌خواند. (فرات کوفی، ۱۳۹۱، ص ۱۴۰؛ ابن بابویه، ۱۳۸۷، ج ۲، ص ۴۸۳-۴۸۴؛ همان، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۵۶)

نتیجه

دین اسلام کمال و مجمع‌البحرین همه ادیان آسمانی است و حضرت محمد ﷺ، جمع‌الجمع همه انبیای الهی‌اند و امامان، جانشین او و وارث علوم و حقایق اولین و آخرین هستند و لب و باطن آموزه‌ها و فضایل تمامی پیامبران در زندگی و تعالیم آن‌ها تحقق و عینیت یافته است. احادیث زیادی در متون روایی اسلام به ویژه متون روایی شیعه، وجود دارد که به مقایسه و مقارنه کلی و عمومی و یا جزئی و موردی زندگی و شخصیت ائمه با انبیای الهی به ویژه حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام پرداخته‌اند. این احادیث از یک سو، نگاه هم‌دلانه، مؤمنانه و برادرانه ائمه را به حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام و آموزه‌های او نشان می‌دهد و از سوی دیگر، تصریح می‌کند که تمامی انبیا به ویژه حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام از ازل و در عالم ذر و هم‌چنین در حیات زمینی خود، مؤمن به حقیقت محمدیه و ولایت امامان بوده‌اند. آنان به عبارتی، شیعه قبل از شیعه یا شیعه ازلی بوده‌اند. توجه به این روایات و بررسی و طبقه‌بندی آن‌ها، موجب شناخت بهتر و دقیق‌تر ما از زندگی و شخصیت حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام و امامان می‌شود و هم‌چنین با صرف‌نظر از تفاوت‌ها و تأکید بر شباهت‌ها می‌تواند بستری مناسب برای گفت‌وگو، هم‌دلی و نزدیکی اسلام و مسیحیت فراهم آورد و این نکته را فراموش مؤمنان به ادیان آسمانی آورد که انبیا و اولیای الهی، برادران باطنی و معنوی بودند و یک حقیقت را تعلیم می‌دادند و سرستیز با هم نداشتند؛ پس پیروان آنان نیز باید اهل گفت‌وگو، هم‌دلی و هم‌زیستی برادرانه باشند.

فهرست منابع

۱. ابن ابی‌الحدید، عبدالحمید بن هبة الله، شرح نهج البلاغه، به اهتمام محمد ابوالفضل ابراهیم، قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی، ۱۴۰۴.
۲. ابن بابویه، محمد بن علی، التوحید، ترجمه محمد قنبری، قم: انتشارات وانک، ۱۳۹۰.
۳. _____، امالی، ترجمه محمدحسن خورشیدی، قم: انتشارات انتخاب اول، ۱۳۸۹.
۴. _____، عیون الاخبار الرضا، ترجمه حمیدرضا مستفید و علی اکبر غفاری، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۷.
۵. _____، کمال‌الدین و تمام النعمه، ترجمه منصور پهلوان، قم: سازمان چاپ و نشر دارالحديث، ۱۳۹۱.
۶. _____، معانی الاخبار، ترجمه حمیدرضا شیخی، تهران: انتشارات ارمغان طوبی، ۱۳۹۲.
۷. ابن قولویه، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، ترجمه امیر وکیلان، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۳.
۸. بارا، آنتوان، حسین در اندیشه مسیحیت، ترجمه غلامحسین انصاری، تهران: شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، ۱۳۸۸.
۹. راوندی، قطب‌الدین سعید بن هبة الله، قصص الانبیاء، تحقیق علی‌رضا عرفانیان، مشهد: بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی، ۱۴۰۹.
۱۰. صفار، محمد بن حسن، بصائر الدرجات، ترجمه محمد فریودی، قم: پیام مقدس، ۱۳۹۲.
۱۱. طریحی، محمد سعید، مسیحیون و شیعه، بیروت: دارالرافدین، ۲۰۱۲.
۱۲. طوسی، محمد بن حسن، الغیبه، ترجمه محسن عزیزی، قم: انتشارات مسجد جمکران، ۱۳۸۷.
۱۳. فرات کوفی، ابوالقاسم فرات بن ابراهیم، تفسیر فرات کوفی، ترجمه معصومه آعبدالله و حکیمه حاج علی‌اکبر، قم: انتشارات دلیل ما، ۱۳۹۱.
۱۴. فیض کاشانی، مولامحسن، نوادر الاخبار، تحقیق مهدی انصاری قمی، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۵.
۱۵. قنبری، سروش و هم‌کاران، «همانندی‌های عیسی علیه السلام و امام علی علیه السلام در سنت اسلامی»، فصلنامه الهیات تحقیقی، ش ۱۴، ص ۷۵-۸۷، سال ۱۳۹۴.

۱۶. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه سیدعلی مرتضوی، قم: انتشارات سرور، ۱۳۹۱.
۱۷. کوفی، حسین بن سعید، الزهد، ترجمه عبدالله صالحی، قم: انتشارات نور سجاد، ۱۳۹۱.
۱۸. مازندرانی، مولامحمد صالح، شرح اصول کافی، بیروت: مؤسسة التاريخ العربی، ۱۴۲۹.
۱۹. مجلسی، الشیخ محمدباقر، بحار الانوار، بیروت: دارالاحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳.
۲۰. مفید، ابو عبدالله محمد بن محمد بن نعمان العکبری، الاختصاص، تصحیح علی‌اکبر غفاری، بیروت: منشورات مؤسسة الاعلمی للمطبوعات، ۱۴۰۲.
۲۱. _____، امالی، ترجمه عبدالرحیم عقیقی بخشایشی، قم: دفتر نشر نوید اسلام، ۱۳۸۹.
۲۲. موسوی سبزواری، سیدعبدالاعلی، مواهب الرحمن فی تفسیر القرآن، بیروت: مؤسسه اهل‌البیت، ۱۴۰۹.